

Het Hoogeind brandt!

In de eerste helft van de 19^e eeuw is het Baardwijkse Hoogeinde diverse malen, soms op dezelfde plaats, door brand geteisterd. In dit artikel een reconstructie van wat er in 1835, 1842 en 1844, dus binnen een tijdsbestek van 10 jaren, gebeurde. Het is de voorpublicatie van een onderwerp dat aan de orde komt in het boek over Baardwijkse en Besoijense dam- en dijkwoningen dat ik aan het schrijven ben.

Ter verduidelijking van de omvang en de plaats van de branden heb ik bij dit artikel een tekening gemaakt, waaruit blijkt welke panden getroffen zijn en waar die branden begonnen zijn.

Ad van Liempt

Rosmalen/ Hintham juni 2015

Overzichtkaart van de in dit artikel beschreven branden. Tekening: auteur.

Brand

Brand is, zeker in het verleden, een groot en veel voorkomend probleem. Gebouwen bestonden toen voor een belangrijk deel uit brandbaar materiaal. Houten of houtige wanden, houten gebinten en sporen, rieten dakbedekking en balklagen en vloeren van hout maakten dat vuur volop voeding had. Preventie was er nauwelijks; over een brandmuur (bijvoorbeeld tussen woongedeelte en stal of opslag van landbouwproducten) wordt slechts sporadisch een vermelding gevonden. De brandbestrijding stond nog in de kinderschoenen. Er waren in die tijd in de gemeente enkele handbediende brandspuiten en het was maar afwachten of er op de locatie van de brand genoeg water beschikbaar was om mee te blussen. De communicatie rond de brand verliep mondeling en meestal te voet. Dat kostte veel tijd, waardoor een brand dikwijls al gevorderd was voordat er daadwerkelijk geblust werd. Opgeslagen landbouwproducten (hooibroei), ambachtelijke activiteiten (smeden, lijm en vernis stoken), open vuren om te koken en te verwarmen, het waren naast brandstichting en

onvoorzichtigheid of spelen met vuur even zovele aanleidingen waardoor er brand ontstond. Brand bleef meestal ook niet beperkt tot één object, maar verspreidde zich afhankelijk van de weersomstandigheden (droogte, wind) over een groter of kleiner gebied.

Niet alleen Waalwijk heeft een groot deel van haar bebouwing bij de bekende stadhuisbrand van 1824 verloren; ook Besoijen en Baardwijk hebben in de 19e eeuw diverse grote desastreuze branden gekend. De hierna beschreven branden aan het Hoogeinde in Baardwijk zijn er een voorbeeld van.

*Honderd jaren later (1934) was er weer een grote brand aan het Hoogeinde. Publieke belangstelling na de brand, ter hoogte van de nrs. 12- 22b, waarbij 5 woningen, enkele schuren en de schoenfabriek van de fa. Vermeer afbrandden. Foto gezien naar het oosten.
Bron: SALHA WAA20315*

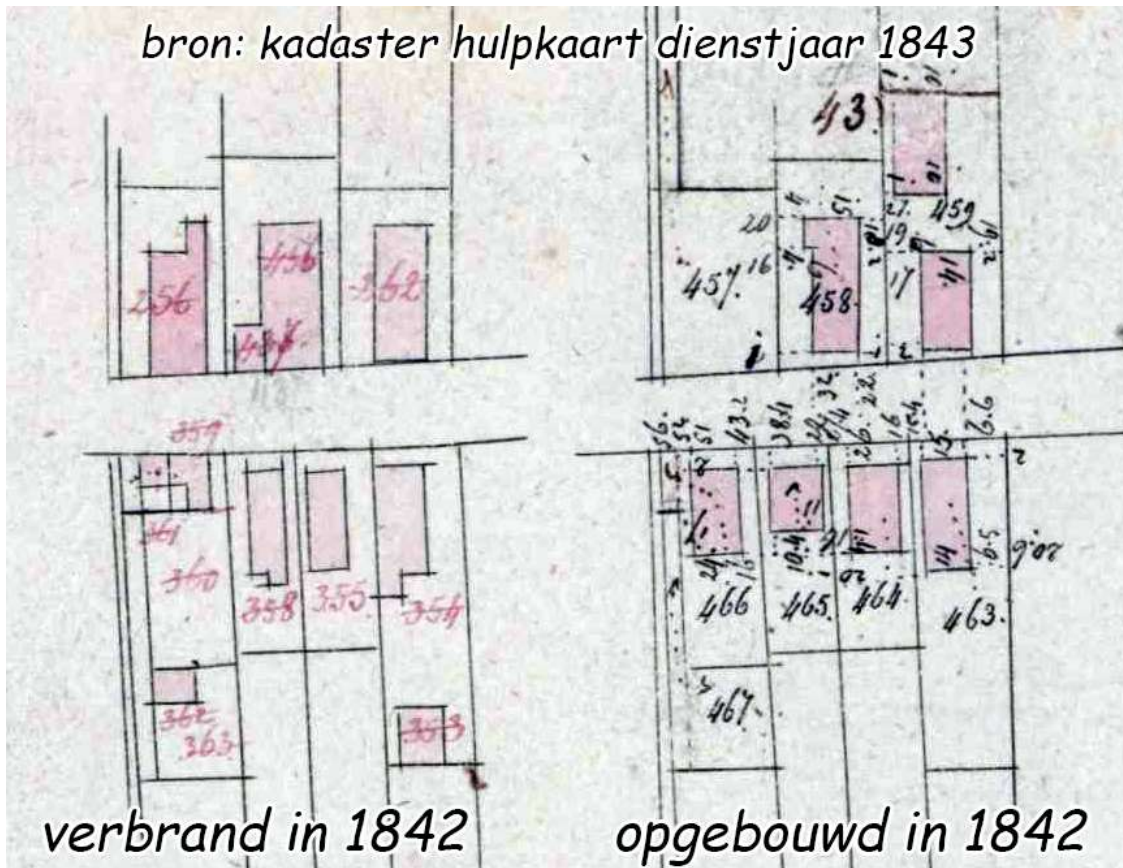
Kadaster Archiefviewer en Krantenarchief

Hoe is dit artikel over de branden in Baardwijk tot stand gekomen?

De eerste stap was het vinden van informatie uit kranten (www.delpher.nl) en de Kadaster Archiefviewer (beschikbaar op het BHIC in Den Bosch). Door de combinatie van de gegevens uit die twee bronnen valt op te maken welke panden wanneer bij de branden betrokken waren. Daarvoor moesten de kadastrale data van alle panden in het gebied rond die tijd verzameld worden en vergeleken met de beperkte gegevens uit de krant. Gelukkig noteerde de landmeter van het kadaster in die tijd meestal wel óf en wanneer er een pand was afgebrand.

Vervolgens is gezocht in het gemeentelijk archief (SALHA in Heusden) of daar nog iets terug te vinden is over die branden. Gekeken is naar correspondentie en verslagen van burgemeester, B&W en raad. Daarin werd meestal een bevestiging van de gevonden feiten aangetroffen, soms nog aangevuld met nadere gegevens. Op basis van dat materiaal (kranten, kadasterarchief, archiefbescheiden) is deze reconstructie gemaakt.

bron: kadaster hulpkaart dienstjaar 1843

verbrand in 1842

opgebouwd in 1842

Het kadaster tekende precies op wat er verbrand was en war er weer terug kwam. Het pand van Christiaan Staal op perceel E 256 werd pas een jaar later weer opgebouwd en is daarom nog niet op perceel E 457 ingetekend.

Bron: BHIC, Kadaster Archiefviewer

De brand van 1835 werd verslagen in de "Noord- Brabanter" en het "Algemeen Handelsblad". De teksten daarvan kwamen overeen.

— Men berigt uit 's HERTOGENBOSCH dd. 7 Augustus :
Eergisteren omstreeks 1 ure ontstond in de gemeente Baardwijk, ten huize van den Heer P. Ketelaars, een felle brand, welke zoo spoedig toenam, dat, in weerwil van alle mogelijke toegebragte hulp der brandspuiten en den ijver der ingezetenen, in den loop van den namiddag vier huizen, twee schuren en eenige voorraad eene prooi der vlammen geworden zijn. De oorzaak van den brand en schade zijn nog onbekend.

Algemeen Handelsblad 10 augustus 1835

Bron: www.delpher.nl

Over de brand in 1842 werd door meer kranten geschreven. Gevonden zijn berichten in de "Noord-Brabanter", "Middelburgsche Courant", "Rotterdamsche Courant", "Groninger Courant", "Utrechtsche Provinciale- en Stadscourant", "Overijsselsche Courant", "Algemeen Handelsblad" en de "Nederlandsche Staatscourant". In de "Leijdsche Courant", "Bredasche Courant" en de "Nederlandsche Staatscourant" kwamen berichten over een landelijke actie om de getroffen en van de brand financieel te steunen.

UTRECHT, den 8 November.

Door eene vriendelijke hand is ons berigt gegeven van eenen ontzettenden ramp, welke de gemeente Baardwijk getroffen heeft. Laatstleden Zaterdag avond, omstreeks negen ure, brak hier eene verschrikkelijke brand uit, die door den fellen noord-oosten wind, in weinige oogenblikken tijds, zoo in hevigheid toenam, dat dezelve niet alleen dit geheele dorp dreigde te zullen verwoesten, maar ook het vast hieraan grenzend dorp Waalwijk voor een groot gedeelte in de asch te leggen. Gelukkig echter is die vrees niet verwezenlijkt. De brand heeft zich alleen tot het eerstgenoemde dorp Baardwijk bepaald, en aldaar twaalf huizen, benevens drie schuren, onder welke eene bijzondere groote is, waarin al het tiend-koren van den afgelopen oogst geborgen was, vernield. De brand heeft een begin genomen aan de oostzijde van het dorp, in een voor drie jaren geheel nieuw opgebouwd huis, bewoond door een' timmerman. Naar de westzijde voortwoedend, is dezelve, door middel der dorpsbrandspuiten, benevens die van Waalwijk, Duinen, Sprang en Bezouwen, welke weldra, om dat het nog niet laat in den nacht was, waren ter hulp gesnel, gestuit aan de predikantswoning der Hervormde gemeente aldaar; waartoe veel heeft medegewerkt, dat tusschen deze woning en het naastbelendend huis eenige hoog opgaande boomen stonden, die aan de vlam en de zich verspreidende vonken veel weêrstand boden. De oorzaak van den brand is tot nog toe niet bekend; behalve eene bejaarde vrouw die reeds te bed was, in het huis, waar de brand is uitgebroken en deerlijk gebrand is, heeft niemand letsel bekomen

Ook de Overijsselsche courant berichtte op 11-11-1842 uitgebreid over de brand.

Bron: www.delpher.nl

De branden in 1844 werden ook weer landelijk nieuws. Er werd over bericht in de "Noord-Brabanter", "Middelburgsche Courant", "Nieuwe Rotterdamsche Courant", "Groninger Courant" en de "Utrechtsche Provinciale- en Stadscourant".

Niet alle berichten over de twee laatstgenoemde branden komen overeen. Er wordt gesproken over verschillende plaatsen waar de brand ontstaan is en over een verschillend aantal huizen dat verwoest is. De teneur is echter dezelfde. Enkele kranten hebben de berichten letterlijk van elkaar overgenomen. Soms is ingegaan op geruchten van brandstichting. Citaat uit 1844: *"Men vermoedt, dat kwaadwilligheid een barbaarsch genoeg schept in de rampspoed der gemeente. De nasporingen der politie zullen niet nalaten op te helderen, of het waar is, dat zich hier een misdaad vernieuwt, welke over eenige jaren in het naburig Sprang zooveel onrust gebaard heeft"*. Daarover is in de jaren daarna niets meer bericht, zodat mag worden aangenomen dat het inderdaad een gerucht was, of dat er geen daders gevonden zijn.

* BAARDWIJK , 4 Mei. Mogt slechts twee dagen geleden deze gemeente door brand geteisterd worden, nog verwoestender was het vuur van gisteren avond. Op dezelfde hoogte en aan dezelfde straatzijde zag men des avonds ongeveer 9 ure de vlammen opstijgen en binnen weinig tijds lagen vier gebouwen, alle met stroo gedekt, in de asch. In weerwil van de goede en regelmatige werking der spuiten uit deze gemeente en die van Waalwijk, zijn de vlammen tegen de steenen wanden en pannen dakengestuit, welke gebouwen, uit hoofde van den noord-oostelijken wind anders in puin zouden verteerd zijn. De brand werd (even als de vorige) in het achterhuis van Peter Flodorp ontdekt en deelde zich aan de belendende huizen dadelijk mede. Het vee is kunnen gered worden. De oorzaken dier menigvuldige nachtvuren komen allen zeer verdacht voor, en boezemen allerwege schrik in. Drie der afgebrande huizen, waaronder dat van genoemden Flodorp, waren tegen brandschade verzekerd.

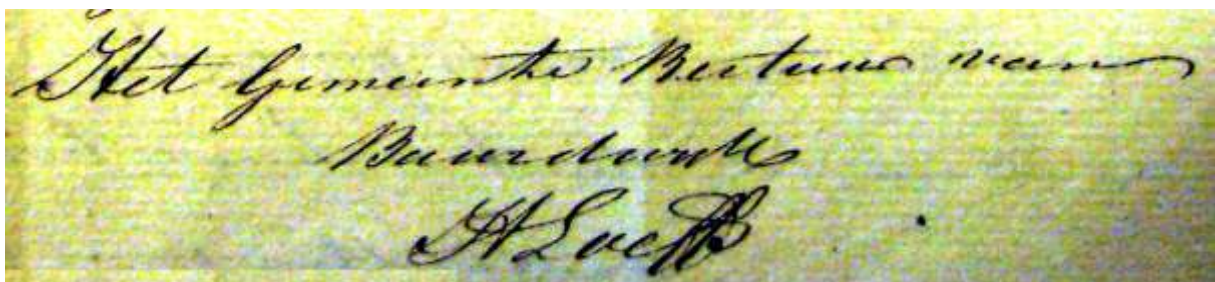
Algemeen Handelsblad

7 mei 1844

Bron: www.delpher.nl

Processen- verbaal

Over de branden van 1842 en 1844 zijn processen- verbaal, opgemaakt door de burgemeester, terug gevonden die duidelijkheid geven over de feitelijke toedracht en over degenen die schade hebben geleden.

Handwritten signature in cursive script, likely belonging to the burgemeester mentioned in the text.

De brand van 1835.

In de middag van 6 augustus 1835 brandden een aantal panden aan de zuidzijde en een aan de noordzijde van het Hoogeinde, nabij de overlaat, af. Volgens de krant begon de brand aan de zuidzijde bij Peter Ketelaars, een Baardwijkse landbouwer die eigenaar was van een boerderij met daarachter een weiland dat door liep tot aan de Lunt. De boerderij met losse schuur van de buurman aan de oostkant, de landbouwer Lambert van Speijk, was het volgende pand dat verloren ging. Het perceel daarnaast was onbebouwd en iets verder, op

de zuidelijke hoek van het Hoogeinde met de Liniedijk, stond een schaapskooi die wonderlijk genoeg gespaard bleef. Ten zuiden van die schaapskooi stond het huisje van de Baardwijkse arbeider Johannes Leijten, dat wel in vlammen op ging. Maar ook de boerderij met schuur ten westen van Ketelaars ging door de hitte van het vuur branden, zodat ook Maria Catharina van Helvoort, huisvrouw van Adriaan Hendrikus van der Zanden uit Elshout, haar kort daarvoor geërfde eigendom in vlammen zag op gaan. Het vuur was zo fel dat het oversloeg naar de overzijde van de straat waar ook de boerderij van Wilhelmina van der Zanden uit Drunen, huisvrouw van Gerardus Pijnenburg, helemaal uit brandde.

Naast de inzet van de brandspuitgasten zijn ook ingezetenen druk in de weer geweest om de brand te helpen bestrijden. Slachtoffers zijn er niet gevallen; wel gingen de gebouwen de voorraad die er was opgeslagen verloren. Alle verwoeste panden zijn naderhand weer opgebouwd.

Het Rijk had in 1835 een "Fonds voor kwade posten" ingesteld. Daaruit is in 1836 schade, die niet door de verzekering werd vergoed, aan de gedupeerden (deels?) vergoed. Uit de lijst blijkt dat die vergoedingen voor een belangrijk deel terecht kwamen bij mensen die geen eigenaar van het afgebrande pand waren. Het waren dus huurders van, of inwonenden in het gebouw. De vergoedingen werden uitgekeerd aan Johannes Kolster (f 724,-), Jan van Herwijnen (f 9, 21), Joannes Leijtens (f 212, 80), Antonij Maandonks (f 7, 20), Petrus Josephus Pauls (f 24,-), Antonius Hubertus Mulders (f 182, 40) en Johan Leijtens (f 56,-).

ROYA.
 Men gelyke bij het samenstellen des
 titels, de letters of nummer, de
 afdeeling en het onderschryf dezer
 Minstre aanteekening met de letters

A. N. 1.

Afdeeling
 VAN
 FINANCIËN.

Getal der Bijlagen

 Kennisgeving van de
 gemeentelidening over en-
 geoordeelde rampen.

a Kortogenboech, den 19 Mei 1836.

*Brief van de gouverneur van de
 provincie Noord-Brabant met
 melding van de in 1836
 toegekende schadevergoeding.
 Bron: SALHA inv. 1002 nr. 34*

Ik heb de eer UEd. te informeren, dat bij dispositie van Zijne
 Excellentie den Heer Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 16
 dezer N. 113, 7. Afdeeling, aan de inwoners uwer Gemeente,
 hierna genoemd, uit het fonds voor kwade posten over 1835, als
 deficiënte onderstaand, wegens schade, door onvoorziene rampen in
 dat jaar geleden, verleend zijn de sommen achter elks naam uit-
 gedrukt, met verzoek de belanghebbenden hiervan te verwittigen,
 en dezelve tevens te informeren, dat de order-nooden van betaling
 van den bedoelden onderstaand, zoodra die bij mij zullen zijn inge-
 komen, aan hen, door uwe tusschenkomst, zullen worden ter
 hand gesteld.

De GOUVERNEUR der Provincie
 Noord-Brabant.

J. P. Mulders

<i>aan Johannes Kolster</i>	<i>724.-</i>
<i>Jan van Herwijnen</i>	<i>9. 21</i>
<i>Joannes Leijtens</i>	<i>212. 80</i>
<i>Antonij Maandonks</i>	<i>7. 20</i>
<i>Petrus Josephus Pauls</i>	<i>24.-</i>
<i>Antonius Hubertus Mulders</i>	<i>182. 40</i>
<i>Johannes Leijtens</i>	<i>56.-</i>

Aan
 den Heer Burgemeester
 van

Baardwijk

Er is geen melding gemaakt van slachtoffers bij deze brand.

Op de plaats van de in 1835 verbrande panden staan er anno 2014 huizen met de nummers Hoogeinde 37, 76, 76a, 78, 80, 82 en 92.

In 1991 zag dit deel van het Hoogeinde er zo uit. Bron: SALHA WAA12129

De brand van 1842.

— Uit 's Hertogenbosch schrijft men van den 6den dezer:
Bij het aankomen van den Hollandschen post verneemt men, dat gisteren avond omstreeks acht ure, bij fellen oosten wind, in de gemeente Baardwijk, bij Heusden, brand is ontstaan, die tot in den laten nacht heeft voortgeduurd. Ondanks alle mogelijke pogingen tot blussching van het sterke vuur, zouden negen met riet g dekte huizen en twee groote schuren een prooi der vlammen zijn geworden. De geheele oogst, de tiend van Baardwijk en een groot gedeelte meubelen is verbrand. Zestien huisgezinnen zijn door deze ramp van have en goed beroofd. Men weet nog niet, of er vee verbrand is en of de gebouwen verzekerd zijn. Gelukkig mag men het noemen, dat de wind eene andere rigting heeft genomen en naar het noorden oversloeg, anders had het geheele dorp, benevens een gedeelte der zoogenaamde *Langstraat*, in asch kunnen verzeerd zijn. Men zegt, dat de brand door het ontvlammen van houten krullen bij een timmerman, zou ontstaan zijn. Heden nacht ten één ure moet het vuur op de wallen dezer stad door de militaire posten nog zijn gezien.

Op 9 november 1842 schreef de Leijdsche Courant over de brand in Baardwijk.

Bron: www.delpher.nl

Een eind naar het westen brak op 5 november 1842 's avonds een brand uit, die zo hevig was dat het vuur vanaf de Bossche wallen (afstand ruim 14 km) te zien was. De brand begon bij de timmerman Gijsbert van Hulten. Hij had zijn huis en werkplaats aan de noordkant van het Hoogeinde. Drie jaar daarvoor had hij op die locatie de oude boerderij van Godefridus van der Bijl gekocht, gesloopt en er zijn nieuwe huis met werkplaats en daarnaast een kleine woning gebouwd. Dat alles ging nu weer verloren. Ook de boerderij van zijn buurman aan de oostkant, Hendrik van Hulten, ging in vlammen op. Het perceel oostelijk van Van Hulten was onbebouwd, zodat het vuur geen voeding had om verder te woeden. Maar aan de westkant van de timmerwerkplaats stond de boerderij van de kinderen van Jan Staal, die ook reddeloos verloren ging. Ten westen daarvan liep de Hoogeindse heul, een watertje dat het water uit de binnenpolder (de Gezeitens), dat in de Lunt verzameld was, door de Winterdijk heen naar de buitenpolder afvoerde. Aan de westoever van deze heul stond een rij bomen en de predikantswoning van de Gereformeerde gemeente van Baardwijk. Door de hoog opgaande bomen, de afstand en het draaien van de wind naar het noorden is de brand daar gestuit.

Hoogeinde 1 rond 1980; het voorste pand werd in 1843 nieuw gebouwd door Christiaan Staal. Ten westen van dit pand liep de Hoogeindse Heul en stonden de rij bomen en de met pannen gedekte predikantswoning, waardoor de brand zich niet verder uitbreidde.

Bron: SALHA80261.

Ook de zuidkant van het Hoogeinde ontkwam niet aan het vuur. Daaruit mag worden afgeleid dat het noordoosten wind was. Van oost naar west werden de volgende panden vernield. De boerderij van Adriaan Deliën ging helemaal in vlammen op. De daarna nieuw gebouwde boerderij zou twee jaar later weer door brand beschadigd worden. Het vuur was zo hevig dat nu ook een vrijstaande damwoning die op enige afstand achter zijn pand stond, ook in vlammen op ging. De brand sloeg daarna over op de twee naastliggende boerderijen van Jan Schilders en Cornelis Verschuren. Nog werd het vuur niet gestuit; ook het ten westen ervan staande dubbele huisje van de arbeider Augustinus Kogels en de landbouwer Willem Johannes Klerx, en zelfs het ruim daarachter gelegen damhuisje van de arbeider Martinus van den Broek werd prooi van de vlammen.

Dan is ook aan deze kant van het Hoogeinde het vuur gearriveerd bij de Hoogeindse heul, waarlangs de Hoefsteeg loopt. Aan de westkant daarvan ligt de onbebouwde tuin van het Baardwijkse oude mannenhuis. Er is dan geen voeding meer voor het vuur. Dat geeft de brandweer van Baardwijk en Waalwijk (met de hulp van veel inwoners en een draaiende

wind) de gelegenheid ook de verwoesting aan de zuidzijde van het Hoogeinde een halt toe te roepen.

Uit het proces- verbaal dat de burgemeester over deze brand maakte, blijkt dat in enkele huizen zogenaamde "kamers" waren. Die kamers werden gehuurd door mensen die inwoonden in het pand. Een situatie die in Baardwijk veel voor kwam, zo blijkt uit het onderzoek dat ik voor mijn volgende boek over damwoningen deed.

Schade werd geleden door de volgende personen: Christiaan Staal (eigenaar/ bewoner) en de kamerbewoner Hoppenbrouwers. Gijsbert van Hulten (eigenaar/ bewoner) en de kamerbewoners Gerard Schilders, Leonardus de Folter en Adriaan van Delft, Hendrik van Hulten (eigenaar/ bewoner), Adriaan den Deliën (eigenaar/ bewoner) en de kamerbewoners Hendrik van Hulten en Hendrik Maas, Johannes Schilders (eigenaar/ bewoner), Cornelis Josephus Slaats (eigenaar/ bewoner) en de kamerbewoner Cornelis van Baardwijk, Augustinus Kogels (eigenaar/ bewoner), Willem Johannes Klerx (eigenaar) met de huurder/ bewoner Jan Sustronck, en als laatste Martinus van den Broek (eigenaar/ bewoner).

In het proces- verbaal dat de burgemeester van deze brand maakte, wordt iedereen die schade heeft vernoemd, met daarbij alle omstandigheden die mee spelen. Van één der getroffen en hier een voorbeeld:

Johannes Schilders, bouwman. Verloor: *"Een goed bouwmanshuis en voorleden jaar nieuw gebouwde schuur, nagenoeg alle zijne meubelen, kleederen, lijnwaad en voorraad van levensmiddelen, zijnen geheelen voorraad van granen, zaden, hooi, stroo, een gehele klamp tiend, zijne bouwmanngereedschappen, paard, zeugen enz. enz.", schade f 3.582,--, verwaarborgde som f 1.000,--, "Was een boven ander uitmuntend werkzaam en braaf man, die door zijnen handarbeid vroeg en laat datgeene heeft gewonnen, dat hij nagenoeg in minder dan een uur door de vlammen heeft moeten zien verteeren", "Heeft niets overgehouden dan zijn vee en sommige kleederen en huismeubelen van weinige waarde en is in de onmogelijkheid zich zonder de hulp van liefdadige menschen enigszins te kunnen herstellen, als hebbende niets om zijn gezin, bestaande uit zichzelf, zijne vrouw en 6 toezichtbehoevende kinderen te onderhouden behalve zijn vee en moet daarenboven nog huurlanden en een tiendpacht ten bedrage van f 400,-- betalen welken uit den akker en de stal moesten gevonden worden", "Heeft geen andere eigendommen dan zijn huis hetwelk afgebrand is en een weinig land".*

B&W van Baardwijk informeerden de Gouverneur van de provincie Noord- Brabant over de brand met de navolgende brief:

Aan den heere Staatsraad Gouverneur van Noord Brabant

Baardwijk den 6 November 1842

Wij bevinden ons in de droevige omstandigheid, ook ter voldoening aan de circulaire van den 23 november 1841 Art. 30 (Prov. Blad No. 211) UEd te moeten kennis geven, dat gister avond omtrent acht ure alhier eenen hevigen brand is uitgebarsten, zoodanig dat in minder dan een uur, tien huizen en twee schuren, met nagenoeg al het zich daarin bevonden hebbende een prooi der vlammen was. De brand is ontstaan in den achterhuizing van den timmerman en landbouwer Gijsbert van Hulten en deelde zich dadelijk mede aan het huis van Hendrik van Hulten en Christiaan Staal, beide bouwlieden, staande ten oosten en ten westen van het voorgenoemde huis, van daar sloegen de vlammen voortgezweept door eenen sterken noord- noord- oosten wind aan den overkant (zuidzijde) over, vernielende de overige zeven huizen en twee schuren, welke benevens de eerstgenoemde alle met riet of stroo waren gedekt, met behulp van vijf spuiten, als een uit deze Gemeente, twee van

Waalwijk, een uit Besoijen, een uit Drunen en een uit Sprang, is het gelukt den voortgang van den brand te beletten, en om tien ure was men denzelve geheel meester. De oorzaak van den brand is onbekend, en wegens kwaadwilligheid bestaat er geen vermoeden en de schade is voor het oogenblik onopneembaar.

En daar nu door dezen ramp vijftien huisgezinnen in het ongeluk zijn gedompeld, waarvan veertien zonder have of goed zijn, die wij dadelijk van de noodzakelijke kleedingstukken, levensmiddelen en huisvesting zullen moeten voorzien, zoo nemen wij de vrijheid Uwe Exc. eerbiedig te verzoeken met ommegaande autorisatie te willen verleenen, om provisioneel eene collecte te mogen doen in deze Gemeente en de naburige Gemeentens Waalwijk, Besoijen en Drunen als hebbende geene fondsen om in de menigvuldige noodwendigheden dier arme en van alles ontbloote Gemeentenaren te kunnen voorzien.

Het gemeentebestuur van Baardwijk,

Was get. H. Loeff.

De totale schade, na aftrek van de verzekerde sommen, bedroeg volgens opgave van de burgemeester f 16.066,--. B&W verzochten later aan Gedeputeerde Staten om een collecte te organiseren in "alle gemeentens" in de provincie Noord- Brabant. Dat gebeurde, en leverde in totaal f 1.810,91 op. Ook in andere plaatsen, zoals in Leiden, werd gecollecteerd.

Bij de Ondergeteekenden is, met dankzegging, voor de Ongelukkigen door den brand te Baardwijk ontvangen de som van f 22.95; waaronder f 5 onder letters K. L., f 1.50 onder die van v. A. f 00.20 in een verzegeld briefje.
Leyden,
22 December.

C. L. E. M. A. N. S.
J. F. C. M. O. L. T. Z. E. R.

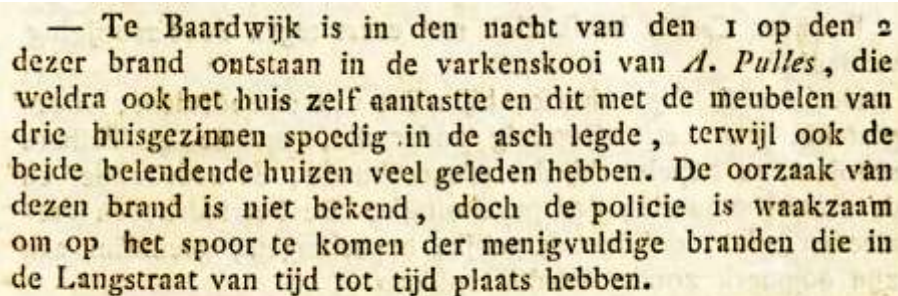
Verantwoording van de collecte- opbrengst in de Leijdsche Courant van 28 december 1842.
Bron: www.delpher.nl

Bij deze brand was één slachtoffer te betreuren. Het was de 86- jarige moeder van de bouwlieden Christiaan en Jan Staal, die "zoo deerlijk gebrand dat dezelve hedenmorgen (7 november 1842 AvL) aan dezelve kwetsuren is overleden".

Anno 2014 staan er op de plaats van de in 1842 verbrande panden huizen met de nummers Hoogeinde 1, 3, 5, 7, 9, 2, 8, 10, 12 en 14.

De branden van 1844.

De eerste brand van dat jaar, in de nacht van 1 op 2 mei, begon volgens de Middelburgsche Courant in de varkensschuur van A. Pullens. Dat was Augustinus Pullens, die zijn boerderij

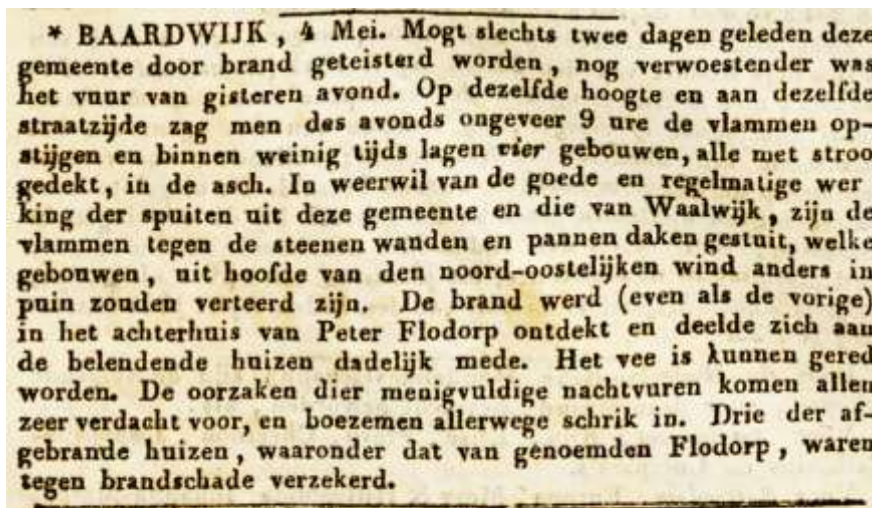
— Te Baardwijk is in den nacht van den 1 op den 2 dezer brand ontstaan in de varkenskooi van A. Pulles, die weldra ook het huis zelf aantastte en dit met de meubelen van drie huisgezinnen spoedig in de asch legde, terwijl ook de beide belendende huizen veel geleden hebben. De oorzaak van dezen brand is niet bekend, doch de politie is waakzaam om op het spoor te komen der menigvuldige branden die in de Langstraat van tijd tot tijd plaats hebben.

Middelburgsche Courant 7 mei 1844

Bron: www.delpher.nl

een aantal jaren daarvoor gekocht had van boer Peter Pijnenburg. De varkensstal maakte onderdeel uit van de bouwmasa van de boerderij en het is daarom begrijpelijk dat de brand niet tot de stal beperkt bleef, maar ook het woongedeelte aantastte. Tevens werden de belendende percelen beschadigd door hitte en overwaaiende vonken. Een daarvan, aan de westkant, was de na de brand van twee jaar terug nieuw gebouwde boerderij van Adriaan van Deliën.

De tweede brand volgde twee dagen daarna, om 9 uur in de avond. Deze begon in het achterhuis van Peter Vlodorp. Het was noordoosten wind, maar door de hitte werd het pand van Hendrik Kogels, dat oostelijk van dat van Vlodorp stond, ook in de vuurzee meegenomen. De brand woedde verder in westelijke richting. Na Peter Vlodorp's boerderij ging die van Catharina de Weert, weduwe van Hendrikus Johannes Dekkers, in vlammen op. Het vuur is niet te stuiten en woedt door in het huisje van de schoenmaker Michiel van de Leur, dat twee dagen eerder al deels verbrand was. De misschien nog smeulende resten van de daar naast staande boerderij van Augustinus Pullens gaven het vuur geen voeding meer om zich verder te verspreiden.

* BAARDWIJK, 4 Mei. Mogt slechts twee dagen geleden deze gemeente door brand geteisterd worden, nog verwoestender was het vuur van gisteren avond. Op dezelfde hoogte en aan dezelfde straatzijde zag men des avonds ongeveer 9 ure de vlammen opstijgen en binnen weinig tijds lagen vier gebouwen, alle met stroo gedekt, in de asch. In weerwil van de goede en regelmatige werking der spuiten uit deze gemeente en die van Waalwijk, zijn de vlammen tegen de steenen wanden en pannen daken gestuit, welke gebouwen, uit hoofde van den noord-oostelijken wind anders in puin zouden verteerd zijn. De brand werd (even als de vorige) in het achterhuis van Peter Flodorp ontdekt en deelde zich aan de belendende huizen dadelijk mede. Het vee is kunnen gered worden. De oorzaken dier menigvuldige nachtvuren komen allen zeer verdacht voor, en boezemen allerwege schrik in. Drie der afgebrande huizen, waaronder dat van genoemden Flodorp, waren tegen brandschade verzekerd.

Algemeen Handelsblad

7 mei 1844

Bron: www.delpher.nl

Ook van deze branden is door B&W kennis gegeven aan de Gouverneur van de provincie Noord- Brabant:

Art. 384 Onderwerp: kennisgeving van ontstanen brand. Aan: Gouverneur

Baardwijk, 2 mei 1844

Ter voldoening aan de circulaire van den 23 November 1841, Art. 30, hebben wij de eer UEd kennis te geven dat hedenmorgen tusschen een en twee ure in deze Gemeente brand is ontstaan, in de huizing van- en bewoond door- Augustinus Pullens Jzn, bouwman, alsmede door Antonie van Baardwijk, schoenmaker en Catharina Kolmans, naaister, welke brand zoodanig in snelheid toenam dat in zeer korten tijd gemelde huizinge benevens een

aangrenzend schuurtje van de wed. Michiel van de Leur, met nagenoeg al het zich daarin bevindende een prooi der vlammen zijn geworden.

Door de spoedig aangebragte hulp onzer spuit en bereidvaardigheid der spuitgasten, zoo ook van de Gemeente Waalwijk, is de verdere voortgang van den brand belet, het aan de oostzijde staande woonhuis van de wed. Michiel van de Leur voornoemd heeft nochtans veel geleden, als zijnde het dak onderscheidene malen aan het branden geweest.

De oorzaak van den brand is geheel onbekend en wegens kwaadwilligheid bestaat er geen vermoeden.

De schade is voorlopig opgenomen ter somma van f 1.850,-- waarvan alleen is verzekerd voor eene somma van f 800,-- het huis van Augustinus Pullens.

Het Gemeentebestuur van Baardwijk

Was getekend H. Loeff

Art. 385 Onderwerp: kennisgeving van ontstanen brand. Aan: Gouverneur

Baardwijk, 4 mei 1844

Ik vind mij andermaal in de ongename verplichting UwEd te moeten kunnen opgeven dat op gisteravond om 8 ure eene felle brand in deze Gemeente is uitgebarsten in de huizing van en bewoond door Peter Vlodorp, bouwman, en Joseph Thijssen, schoenmaker, welke vlammen zoo hevig waren dat in een oogenblik de drie belendende gebouwen in ligterlaaije vlam stonden en in een half uur met een groot gedeelte van het zich daarin bevindende in den asch lagen.

De brand is ontstaan in het tweede huis, staande aan de oostzijde op dezelfde zijde der straat alwaar dingsdag nacht hetzelfde toneel heeft plaats gehad.

De oorzaak van denzelfden is wederom geheel onbekend, doch dat er van de een of andere zijde kwaadwilligheid bestaat, is thans het algemeen vermoeden, zoodat ieder ingezeten in de grootste ongerustheid verkeerd.

Zes huisgezinnen zijn door dezen brand van have en goed beroofd, waarvan drie in noodlottige omstandigheden verkeeren. De schade zal nader worden medegedeeld.

Het Gemeentebestuur van Baardwijk,

w.g. H. Loeff.

Anno 2014 staan er op de plaats van de in 1844 verbrande panden huizen met de nummers Hoogeinde 16, 18, 20, 20a, 22, 24 en 26.

Het Hoogeinde in de tijd dat er nog een tram reed. Ongeveer op deze hoogte woedden de branden van 1844.

Bron: SALHA WAA06008.

Bij de branden van 1844 is geen melding gemaakt van lichamelijk letsel.

Summary.

Binnen een tijdsbestek van tien jaren waren er in de eerste helft van de 19e eeuw in Baardwijk een kleinere en drie grote branden aan het Hoogeinde. De materiële schade was groot, en lang niet alle schade was verzekerd. Er werden hulpprogramma's uitgevoerd om de nood enigszins te lenigen. Wonderlijk genoeg viel er bij de vier branden slechts één slachtoffer te betreuren.

Within a period of ten years, there were in the first half of the 19th century in Baardwijk a minor and three major fires at the Hoogeinde . The damage was great, and not all the damage was insured. Financial aid was performed to mitigate the distress somewhat. Strangely enough, the four fires regretted only one victim.